

O AUTOREFERATU L. V. ŠIŠKINE

Došao mi je u ruke autoreferat o kandidatskoj disertaciji Lidije Vsevolodovne Šiškinine na temu »Udio inozemnih internacionalista u Oktobarskoj revoluciji i građanskom ratu u SSSR-u 1917—1920. godine (Problem historiografije)«. Treba napomenuti da su disertanti kandidatskih i doktorskih teza u SSSR-u obavezni prije obrane izložiti sažetak svoje teze u tzv. autoreferatu, koji se objavljuje »po pravima za rukopise« u veličini 1—2 arka za kandidatsku disertaciju i 2—4 arka za doktorsku disertaciju. Osim autoreferata disertant je obavezan objaviti sažetak kandidatske disertacije veličine 1—2 autorska arka u časopisu, a za obranu doktorske disertacije knjigu. Tek nakon objavljenih recenzija disertant može braniti tezu.

Autoreferat L. V. Šiškinine objavljen je, a to znači da je znanstveni savjet dobio potrebne recenzije, pa dizertant može braniti svoju tezu.

Tema izložena u autoreferatu Šiškinine svakako zaslužuje pažnju jer se radi o historiografskom pregledu svega onog što je na spomenutu temu objavljeno u SSSR-u u razdoblju od dvadesetih do sedamdesetih godina. Na samom početku autoreferata autorica objašnjava da su u razdoblju od 1917. do 1920. godine (a to je vrijeme oktobarske socijalističke revolucije i građanskog rata u Rusiji) na strani revolucije i obrane sovjetske vlasti u Rusiji sudjelovali najsvjesniji predstavnici inozemnih trudbenika — ratni zarobljenici iz zemalja četvornog saveza: Austro-Ugarske, Njemačke, Bugarske i Turske, kao i velika grupa visokokvalificiranih radnika iz Belgije, Italije, Francuske te pečalbari i trudbenici raznih nacionalnosti iz Azije, s Istoka i d. Autoricu naravno ne zanima sudbina tih internacionalista, nego literatura o njihovu sudjelovanju u oktobarskoj revoluciji i građanskom ratu.

Šiškina, naravno, nije prva ni jedina koju zanimaju historiografska pitanja. Prije nje tim su se pitanjem bavili ovi sovjetski povjesničari: I. Muratov, D. K. Šelestov, A. J. Manusević, A. I. Zaveljev, I. I. Minc, J. N. Gorodecki, V. P. Naumov i G. J. Tarle. Njihovi rezultati u izučavanju Oktobra Šiškininju nisu nepoznati. Ona pokušava dati širi, sveobuhvatniji i kompleksniji pregled i analizu djela koja se tiču ne pojedinaca nego svih internacionalista u Rusiji.

Teza Šiškinine ima uvod, tri poglavlja i zaključak. Periodizacija na kojoj gradi svoju radnju temelji se na strogoj kronologiji događaja. U uvodnom teoretskom dijelu autorica kaže da na osnovi učenja i postavki V. I. Lenjina daje svoje shvaćanje internacionalizma. Međutim, njegovu definiciju u autoreferatu ne nalazim. A u autoreferatu je bilo potrebno o tome govoriti.

Moguće je da o tome autorica govori u tezi. U prvom poglavlju ona razmatra historiografsko pitanje teme u razdoblju od dvadesetih do četrdesetih godina. »Prvim istraživanjima« u tom vremenu autorica začudo smatra sjećanja bivših sudionika samih događaja — oktobarske revolucije i građanskog rata: Bele Kuna, I. Uljanova, D. Frida, A. Šipeka, I. Šneidera, D. Srdića i drugih. Ona doduše kaže da njihova djela imaju »memoarski karakter«, ali ih unatoč tome svrstava u red »istraživačkih radova«. »Novi stupanj« u razvitku historiografije Šiškina vidi u razdoblju od tridesetih do četrdesetih godina, kad se širi izvorna baza istraživanja. Zapravo to je vrijeme pojave prvih radova o zarobljenicima. Dalji razvitak razrade teme, kaže autorica, stimulira odluku CK SKP(b) o izdanju »Povijesti građanskog rata«. Autorica naglašava da se na osnovi te odluke predvidjelo i izučavanje spomenute teme. Ali ona ovdje ne upozorava da se u prvim objavljenim svescima »Povijesti građanskog rata« o sudjelovanju internacionalista u Oktobru gotovo i ne govori, niti se moglo govoriti. Zanimljivo je spomenuti da su se u tom periodu pojavila sjećanja, između ostalih i Danila Srdića, baš u vrijeme kad je Srdić bio uhapšen a uskoro i likvidiran. Međutim, sjećanja Srdića i drugih nikako se ne mogu uvrstiti u red povijesnih istraživanja, dakle ne u literaturu, nego u izvore, građu. Ali kad već spominje radove sudionika, Šiškina začudo ne govori o radu Inostranog zemljačestva — društva koje je osnovano da sakuplja sjećanja inozemnih sudionika oktobarske revolucije i građanskog rata.

U drugom poglavlju govori se o »novom razdoblju« u izučavanju povijesti internacionalnog pokreta u Sovjetskoj Rusiji, koje je nastupilo u periodu od pedesetih do sedamdesetih godina. Osnovu za to razdoblje vidi u dokumentima XX—XXV. kongresa KP SSSR, kao i odgovarajućih plenuma. Ne znam da li se autorica u tezi posebno osvrće na značenje XX. kongresa, na kojem je raskrinkan kult Staljina i čistke koje je on provodio, a u kojima su stradali deseci i stotine bivših sudionika oktobarske revolucije i građanskog rata, pravih internacionalista. Samo da spomenem neke jugoslavenske internacionaliste koji su stradali u tim čistkama: D. Srdić, V. Čopić, G. Barabaš i mnogi drugi. Naravno da se do XX. kongresa nije mogao istraživati njihov udio u Oktobru jer su oni bili proglašeni »neprijateljima naroda« i likvidirani. A sličan je bio slučaj i sa sudionicima drugih nacionalnosti. Možda o svemu tome autorica u tezi i govori, ali iz autoreferata to se ne da naslutiti.

Razmatrajući to vrijeme, Šiškina kaže da je početkom šezdesetih godina Institut slavjanovedenija Akademije SSSR-a razradio program tema o internacionalistima. Međutim, ona ne spominje da je prva disertacija na temu o jugoslavenskim internacionalistima u borbi za sovjetsku vlast u razdoblju 1917—1921. obranjena na Katedri za historiju južnih i zapadnih Slavena Historijskog fakulteta Moskovskog univerziteta.¹

Šiškina ispravno navodi da se sredinom pedesetih godina pojavljuju radovi na temu internacionalne solidarnosti u socijalističkim zemljama, u kojima pojedini autori pišu i o sudjelovanju internacionalista svoje nacije u

¹ Naslov disertacije: I. D. Očak, Jugoslavenski internacionalisti u borbi za pobjedu sovjetske vlasti u Rusiji 1917—1921, Moskva 1958. Disertacija je objavljena u izdanju Moskovskog univerziteta 1966.

oktobarskoj revoluciji. Kao primjer citira mađarskog povjesničara N. Urbana. Međutim, jasno je da je takvih autora bilo i u drugim socijalističkim zemljama. Možda ih Šiškina u tezi spominje?

Šiškina objavljuje zanimljive podatke. U razdoblju 1957—1980. u SSSR-u je na ruskom jeziku na temu internacionalista u godinama 1917—1920. objavljeno preko 600 radova. Od toga je broja 300 članaka u zbornicima raznih znanstvenih institucija, 90 memoarskih zapisa internacionalista (što treba staviti u razdjel o građi), 180 knjiga, brošura i članaka o pojedinih ličnostima i još 50 kolektivnih i pojedinačnih radova.

Kvalitetno »novim periodom« u istraživanju problema internacionalista autorica smatra sredinu šezdesetih godina, kad su se počeli pojavljivati opširniji kolektivni radovi sovjetskih povjesničara i povjesničara socijalističkih zemalja, kao i pojedinačne monografije. Navodi primjer takvih radova u SSSR-u, Bugarskoj i Poljskoj. Zaustavlja se i na pitanju brojčanog stanja inozemnih sudionika oktobarske revolucije, koji su se borili zajedno s ruskim radnicima i seljacima protiv kontrarevolucije. U tom smislu navodi da je bilo 80—100 tisuća mađarskih internacionalista, 30—40 tisuća kineskih, 5 tisuća korejskih, deset tisuća njemačkih, čeških, srpskih, poljskih i drugih — svega preko 250 tisuća inozemnih trudbenika. Iako je te podatke Šiškina iznijela na osnovi literature, ipak je začudo »preskočila« Slovake i preko 30.000 Jugoslavena, među kojima najviše Hrvata i Slovenaca iz dijevoja bivše Austro-Ugarske Monarhije. Teško je složiti se s autoričinom tvrdnjom da »... inozemni internacionalisti... nisu imali posebne formacije, a najkрупnija vojna formacija internacionalista bio je puk, budući da se divizije inozemnih trudbenika nisu mogli stvoriti zbog mnogih objektivnih razloga« (str. 22). Šiškina do ovog zaključka ne dolazi samo na temelju literature, nego ga potvrđuje arhivskim podacima. Ovo posljednje izaziva čuđenje, jer teško da arhivski dokument može potvrditi nešto čega nema. Međutim, autoričin zaključak nije točan. O tome svjedoči i ovaj podatak: u Omsku je početkom 1920. godine Vilko Marion (Hrvat iz Jaske) organizirao Teritorijalnu diviziju III. internacionalne, sastavljenu isključivo od predstavnika inozemaca, i postao njezin komandant.² Iz dokumenata znamo također o formiranju Internacionalne divizije 1919. godine u Ukrajini, čiji je komandant trebao biti August Barabaš, ali ga je zbog bolesti zamijenio drugi.

U posljednjem poglavlju svoje disertacije Šiškina razmatra pisanje buržoaske historiografije o sudjelovanju inozemnih internacionalista u oktobarskoj revoluciji i građanskom ratu u Rusiji. Radi se o kritičkom osvrtu na literaturu objavljenu u Engleskoj, Americi i Francuskoj. I ovdje autor prilazi problemu kronološki i pokazuje kako je u raznim etapama buržoaska historiografija pokušavala, i danas još pokušava, umanjiti značenje Oktobra i njegova utjecaja na radne slojeve tih zemalja. Osim toga, autorica kritizira pokušaj buržoaske historiografije da dokaže odlučujuću ulogu ratnih zarobljenika u oktobarskoj revoluciji i građanskom ratu. Naravno da je takav pokušaj buržoaske historiografije apsurdan, kao što je logičan autoričin za-

² Vidi: Ivan Očak, *Jugoslavenski Aktobarci, likovi i sudbine*, Zagreb 1979, 226—245.

ključak da su glavni teret podnijeli i glavnu ulogu odigrali u borbi za pobjedu sovjetske vlasti u Rusiji, u borbi protiv bijelih kontrarevolucionih jedinica i protiv inozemne intervencije ruski trudbenici sela i grada.

Na kraju autorica govori o internacionalnoj pomoći sovjetskih naroda narodima Španjolske, Angole, Etiopije i Afganistana, što dakako s osnovnom temom nema veze.

Ivan Očak

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 15

ZAGREB

1982.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 400 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni
rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja
poreza na promet proizvoda.

RADOVI 15

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Mr *Dragica Malić*

Korektor
Dunja Pavličević

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

- ANTIC mr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija, Krčka 1, Zagreb.
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
BUDAK Neven, Filozofski fakultet, Đ. Salaja 3, Zagreb.
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb.
LAUŠIĆ mr Ante, Centar za istraživanje migracija, Ilica 44, Zagreb.
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb.
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU Zadar, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar.
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
ROKSANDIĆ mr Drago, Filozofski fakultet, Istorijски seminar, Čika Ljubina 18-20, Beograd.
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb.
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.